

BANKŲ APKLAUSOS DĖL SKOLINIMO SĄLYGŲ IR NEFINANSINIŲ ĮMONIŲ APKLAUSOS DĖL VEIKLOS FINANSAVIMO APŽVALGA

2011 m. spalio mėn.

APKLAUSŲ REZULTATŲ SANTRAUKA

- Bankai teigia antrą pusmetį iš eilės nuosaikiai švelninę skolinimo sąlygas. Didžiausią įtaką skolinimo sąlygoms darė sumažėjusios paskolų palūkanų maržos ir apribojimai, keliami paskolos ar kredito linijos dydžiui. Nors reikalavimai, keliami kredito dydžio ir įkeisto turto vertės santykiui buvo sušvelninti, užstato kokybės vertinimas buvo sugriežtintas;
- Gerėjantys makroekonominiai lūkesčiai ir didėjanti konkurencija kreditavimo rinkoje buvo pagrindiniai bankų kreditavimo politikos švelninimą skatinę veiksniai. Tačiau spartesnę skolinimo sąlygų lengvinimą ribojo nemažėjanti atskirų verslo sektorių (nekilnojamojo turto, statybos, viešbučių ir restoranų) veiklos rizika;
- Nefinansinių įmonių nuomone, kredito įstaigų taikomi paskolų standartai 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. antruoju pusmečiu, buvo šiek tiek griežtesni ir naujo skolinimosi galimybės suprastėjo, o tam įtaką darė didesni reikalavimai įkeičiamam nekilnojamajam turtui;
- Beveik pusei visų apklaustų įmonių, kurios 2011 m. pirmąjį pusmetį siekė pasiskolinti iš kredito įstaigų, prašymai buvo visiškai patenkinti, o atmetų prašymų dalis, palyginti su 2010 m., sumažėjo. Geresnes įmonių galimybes pasiskolinti lėmė reikšmingai pagerėjusi verslo finansinė padėtis;
- Kaip ir praėjusį pusmetį, nefinansinės įmonės didžiąją savo veiklos išlaidų dalį ketina finansuoti vidaus finansiniais ištekliais, tačiau daugiau įmonių planuoja verslo plėtrą ir didesnė jų dalis ketina kreiptis į kredito įstaigas norėdamos pasiskolinti lėšų. Skolinimosi paklausos augimo tikisi ir apklausoje dalyvavę bankai;
- Per ateinantį pusmetį (iki 2012 m. balandžio mėn.) dauguma bankų toliau planuoja nuosaikiai švelninti skolinimo sąlygas ir tikisi, kad bendroji suteiktų paskolų portfelio vertė¹ 2012 m. turėtų padidėti 1–5 proc.;
- Bankų skolinimo politikos pokyčiai nėra esminis įmonių veiklą ribojantis veiksnys. Sumažėjusius finansavimo šaltinius verslas vertino kaip nedidelį sunkumą 2011 m. pirmąjį pusmetį ir nesitiki, kad šio sunkumo svarba padidės antrąjį pusmetį. Labiausiai įmonių veiklą artimiausią pusmetį varžys padidėjusi mokesčių našta ir išaugusios gamybos sąnaudos;
- Palyginti su 2011 m. balandžio mėn. apklausos rezultatais, bankai šiek tiek pesimistiškiau vertina nekilnojamojo turto rinkos perspektyvas: reikšmingai padaugėjo respondentų, besitikinčių rinkos sąstingio pabaigos 2012 m., o ne 2011 m., kaip buvo manyta anksčiau;
- Šiek tiek daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių bankų (56 %) prognozuoja, kad per ateinančius 12 mėn. nekilnojamojo turto kainos nesikeis, nors nemaža dalis bankų (33 %) nurodė, kad kaina pakils iki 10 proc.

¹ Paskolų portfelis prieš paskolų vertės sumažėjimą.

I. Apklausų tikslai, sudarymo metodai ir principai

Komercinių bankų bei užsienio bankų filialų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo atliekamos du kartus per metus norint gauti informacijos apie finansų institucijų taikomas su palūkanomis nesusijusias paskolų sąlygas, skolinimosi sąnaudas ir rinkos lūkesčius bei įvertinti nefinansinių įmonių paklausą finansiniams ištekliams, skolinimosi iš kredito įstaigų² pokyčius ir skolinimo sąlygų kaitą. Bankų ir nefinansinių įmonių apklausos atliktos 2011 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn., atsakymai gauti iš aštuonių komercinių bankų bei keturių užsienio bankų filialų (toliau – bankai) ir penkių šimtų Lietuvoje veikiančių įmonių (toliau – įmonės).

Vadovaujančias pozicijas užimančių bankų darbuotojų buvo prašoma atsakyti, kaip nuo 2011 m. balandžio pabaigos iki 2011 m. spalio pabaigos³ pasikeitė bankų nustatytos skolinimo namų ūkiams ir nefinansinėms įmonėms sąlygos. Respondentų buvo prašoma, kad, atsakydami į klausimus apie galimą situaciją ateityje, jie įvertintų per artimiausią pusmetį (2011 m. spalio–2012 m. balandžio mėn.) galimus skolinimo sąlygų pokyčius. Šioje bankų skolinimo sąlygų apžvalgoje pateikta respondentų apibendrinta nuomonė ir ji nebūtinai parodo oficialią bankų, taip pat ir Lietuvos banko ar jo tarnautojų poziciją bei vertinimus. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių bankų dalį, atskirų bankų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant jų užimamos rinkos dalies.

Lietuvos banko užsakymu atliktos nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo metu buvo apklausti telefonu (CATI) įmonių, suskirstytų pagal veiklos sritis ir registracijos vietovės kvotas (atsižvelgus į sukurtą pridėtinę vertę), vadovai arba finansininkai.

1 lentelė. *Apklausoje dalyvavusių nefinansinių įmonių skaičius pagal veiklos sritį ir registracijos vietovę*

Apskritis	Pramonė	Statyba	Prekyba	Paslaugos	Iš viso
Alytaus	2	1	6	10	19
Kauno	9	13	27	53	102
Klaipėdos	5	6	15	36	62
Marijampolės	3	1	4	10	18
Panevėžio	4	2	10	20	36
Šiaulių	5	3	9	22	39
Tauragės	1	1	3	7	12
Telšių	2	2	6	9	19
Utenos	2	1	4	9	16
Vilniaus	14	16	49	98	177
Iš viso	47	46	133	274	500

Apklausos klausimai suskirstyti į keturias grupes: pirma grupė – nefinansinės įmonės demografinės savybės ir pagrindinių finansinių rodiklių kaita, antra grupė – veiklos finansavimas ir jo šaltiniai, trečia grupė – skolinimasis iš kredito institucijų ir ketvirta grupė – įmonės ir kreditoriaus santykiai. Aiškinant gautus apklausos rezultatus, būtina atsižvelgti į statistinės paklaidos tikimybę, kuri visada galima atliekant atrankinius kiekybinius tyrimus.

² Šioje apklausoje kredito įstaigos apima komercinius bankus, kredito unijas, lizingo bendroves, kitus investavimo subjektus, iš kurių nefinansinės įmonės savo veiklos reikmėms skolinasi piniginius išteklius, kuriuos reikia gražinti.

³ Šis laikotarpis apima šešis mėnesius, todėl toliau šioje apžvalgoje jis įvardijamas kaip pusmetis.

Procentų skirtumas apibrėžiamas kaip bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos griežtinamos (didėja paklausa), procento ir bankų, atsakusių, kad skolinimo sąlygos švelninamos (mažėja paklausa), procento skirtumas. Teigiamas procentų skirtumas reiškia, kad dauguma bankų sugriežtino paskolų sąlygas, neigiamas (su minuso ženklu) – kad sušvelnino. Analogiškai procentų skirtumas aiškinamas apskaičiuojant paklausos pokyčius: teigiamas procentų skirtumas reiškia, kad paklausa padidėjo, neigiamas – kad sumažėjo. Terminas „sugriežtėjo“ reiškia bankų, griežtinusių skolinimo sąlygas, ir bankų, švelninusių skolinimo sąlygas, procentų skirtumą.

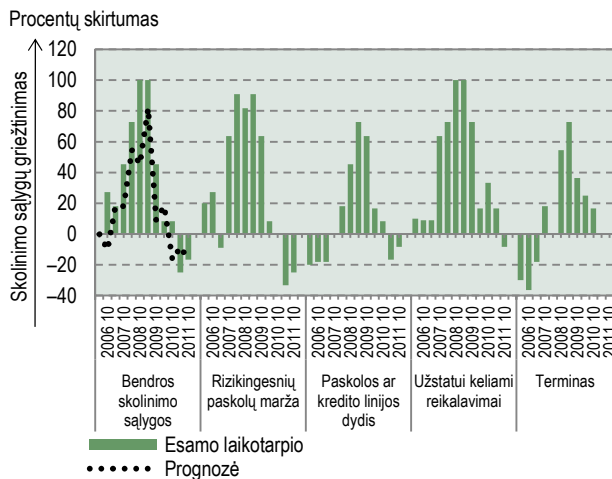
II. Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų

II. 1. Bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų rezultatų apibendrinimas

Skolinimo įmonėms pasiūla. Apklausos rezultatai rodo, kad pastarąjį pusmetį bankai antrą pusmetį iš eilės nuosaikiai švelnino bendras įmonėms taikomas skolinimo sąlygas. Skolinimo sąlygos tapo vienodai palankesnės tiek smulkiam ir vidutiniam verslui, tiek didelėms įmonėms. Pastarąjį pusmetį bankai truputį palengvino trumpalaikių paskolų skolinimo sąlygas, o ilgalaikių paskolų sąlygas sušvelnino tik vienas bankas. Palankesnėms skolinimo sąlygoms didžiausią įtaką darė sumažėjusios vidutinės rizikos paskolų palūkanų maržos. Reikšmingą įtaką skolinimo sąlygų pagerėjimui darė mažėjusi rizikingesnių paskolų palūkanų marža, pagerėjusios kitos sąlygos ir mažesni kredito linijos dydžiai keliami apribojimai. Pagrindiniai bankų kreditavimo politikos švelninimą skatinę veiksniai buvo gerėjantys lūkesčiai dėl įmonių veiklos perspektyvų, didėjanti bankų ir kitų kredito įstaigų konkurencija kreditavimo rinkoje bei santykinai nedidelės bankų finansavimosi išlaidos ir balansiniai apribojimai. Tiesa, sparčiau skolinimo sąlygas lengvinti riboja nemažėjanti užstato rizika ir maža konkurencija, kylanti dėl ribotų įmonių galimybių gauti finansavimą leidžiant vertybinius popierius. Per ateinančią pusmetį (iki 2012 m. balandžio mėn.) dauguma bankų toliau planuoja šiek tiek švelninti skolinimo įmonėms sąlygas (žr. 1 pav.).

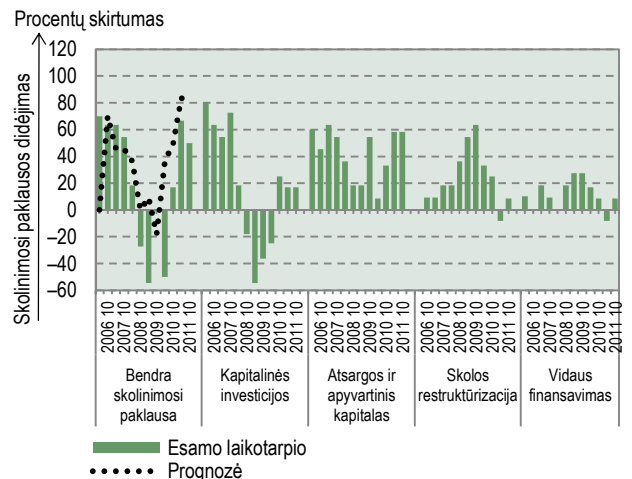
Įmonių skolinimosi paklausa. Apklausos respondentai teigė, kad įmonių skolinimosi paklausa didėjo jau trečiąjį pusmetį iš eilės ir daugiausia dėl didėjančio ilgalaikio įmonių finansavimosi poreikio. Tam didžiausią įtaką darė didėjantis poreikis finansuoti įsigyjamą atsargą, apyvartinį kapitalą ir augantis kapitalinių investicijų poreikis. Paskolų ir įmonių kredito linijų paklausą mažino gerėjančios galimybės gauti finansavimą iš kitų bankų ar kredito įstaigų. Per ateinančią pusmetį dauguma bankų tikisi, kad įmonių skolinimosi paklausa ir toliau didės (žr. 2 pav.).

1 pav. Skolinimo įmonėms pasiūlos pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2 pav. Įmonių skolinimosi paklausos pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: procentų skirtumas 1 pav. apibūdinamas kaip bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „labai sugriežtėjo“ ir „šiek tiek sugriežtėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „šiek tiek sušvelnėjo“ ir „labai sušvelnėjo“, procento skirtumas. Procentų skirtumas 2 pav. apibūdinamas kaip bankų, atsakiusių, kad paklausa „labai padidėjo“ ir „šiek tiek padidėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad paklausa „šiek tiek sumažėjo“ ir „labai sumažėjo“, procento skirtumas.

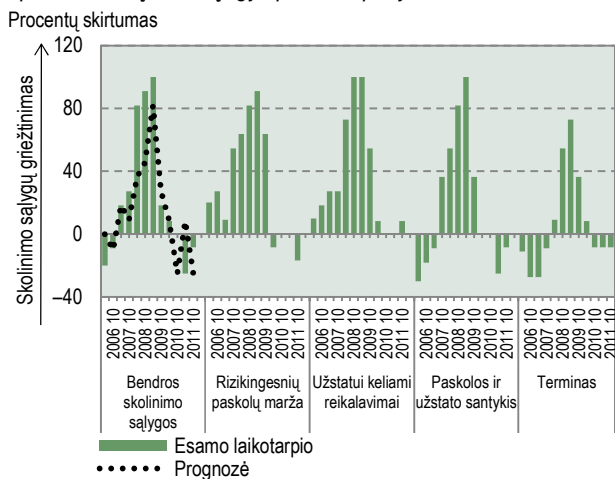
Paskolų būstui įsigyti pasiūla. Remiantis apklausos rezultatais, pastarąjį pusmetį bankai taip pat toliau nuosaikiai švelnino paskolų būstui įsigyti bendras skolinimo sąlygas. Bankai labiausiai mažino vidutinių ir rizikingesnių paskolų palūkanų maržas ir reikalavimus, keliamus paskolos terminui bei kredito dydžio ir įkeisto turto vertės santykiui. Tiesa, praėjusį pusmetį

bankai šiek tiek pakėlė su paskolų teikimu susijusius administracinius mokesčius ir sugriežtino užstato kokybės vertinimą. Pagrindiniai palankesnę bankų kreditavimo politiką lėmę veiksniai buvo optimistiškesnės būsto rinkos perspektyvos ir didėjanti konkurencija kreditavimo rinkoje. Paskolų būstui įsigyti skolinimo sąlygos turėtų nesikeisti ateinančių pusmetį (iki 2012 m. balandžio mėn.) – didesnė bankų dalis toliau planuoja taikyti esamas paskolų būstui įsigyti sąlygas, kita vertus, keli bankai numato jas šiek tiek sugriežtinti (žr. 3 pav.).

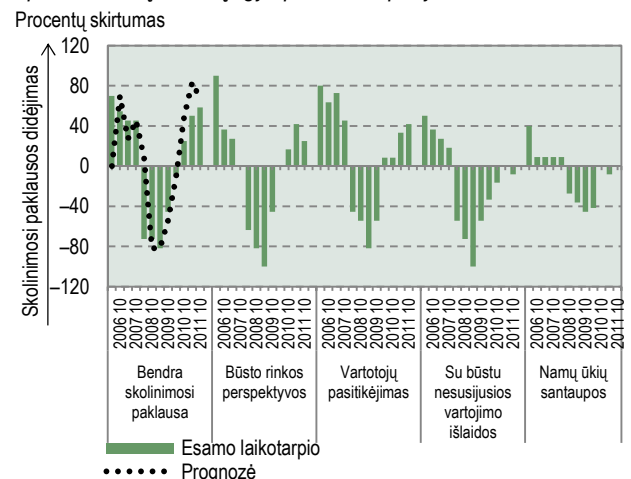
Paskolų būstui įsigyti paklausa. Apklausos rezultatai rodo, kad namų ūkių paskolų būstui įsigyti skolinimosi paklausa, kaip ir įmonių skolinimosi paklausa, sparčiau didėjo trečią pusmetį iš eilės, tačiau šiek tiek mažiau nei praėjusios apklausos metu tikėjosi bankai. Aktyvesnę paskolų būstui įsigyti paklausą daugiausia lėmė gerėjančios būsto rinkos perspektyvos ir didėjantis vartotojų pasitikėjimas. Skolinimosi poreikį mažino namų ūkių paskolos, gaunamos iš kitų bankų, ir didėjančios su būstu nesusijusios vartojimo išlaidos. Per ateinančių pusmetį dauguma bankų tikisi, kad namų ūkių paskolų būstui įsigyti paklausa ir toliau didės (žr. 4 pav.).

3 pav. Paskolų būstui įsigyti pasiūlos pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko skaičiavimai.

4 pav. Paskolų būstui įsigyti paklausos pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: procentų skirtumas 3 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „labai sugriežtėjo“ ir „šiek tiek sugriežtėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad skolinimo sąlygos „šiek tiek sušvelnėjo“ ir „labai sušvelnėjo“, procento skirtumas. Procentų skirtumas 4 pav. apibrėžiamas kaip bankų, atsakiusių, kad paklausa „labai padidėjo“ ir „šiek tiek padidėjo“, procento ir bankų, atsakiusių, kad paklausa „šiek tiek sumažėjo“ ir „labai sumažėjo“, procento skirtumas.

II. 2. Bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų papildomų klausimų apžvalga

Siekdamas gauti išsamesnės informacijos apie bankų taikomas finansavimo sąlygas ir nustatyti veiksniai, galinčius daryti įtaką skolinimo sąlygų pokyčiams ateityje, Lietuvos bankas bankų apklausose dėl skolinimo sąlygų respondentams pateikia papildomų klausimų. 2011 m. spalio mėn. atliktoje bankų apklausoje dėl skolinimo sąlygų ir toliau buvo skiriama daug dėmesio šalies pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinei būklei analizuoti. Be to, dalis papildomų klausimų buvo skirta esamai bei prognozuojamai šalies nekilnojamojo turto rinkos padėčiai įvertinti ir paskolų portfelio pokyčių prognozėms pateikti.

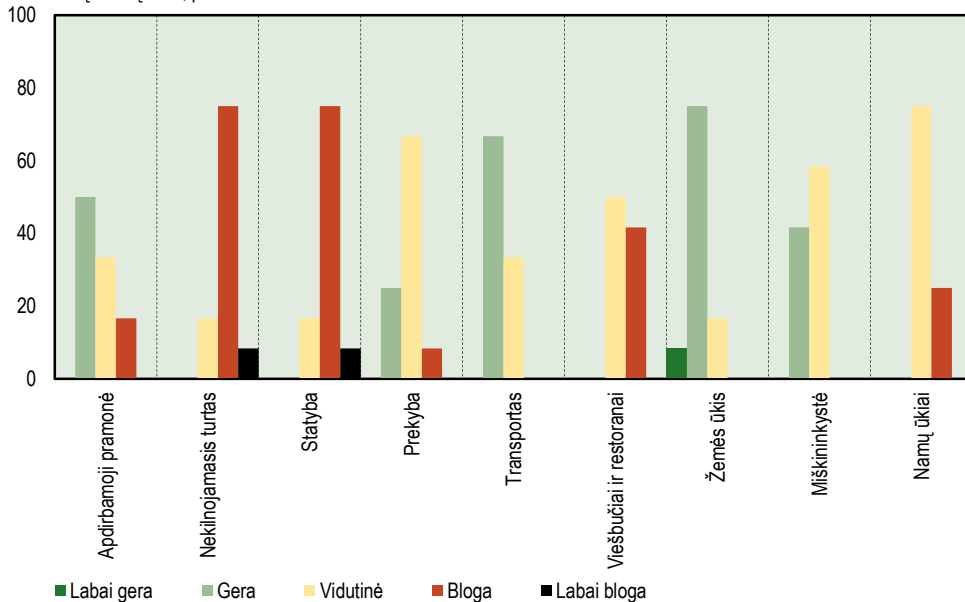
Įmonių ir namų ūkių finansinės būklės bei jos dinamikos vertinimas

Apklausoje dalyvavusių bankų buvo paprašyta įvertinti šalies pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinę padėtį bei jos kaitą. Apklausiai buvo pasirinktos didžiausios ekonominės veiklos rūšys: pramonė, nekilnojamasis turtas, statyba, prekyba, transportas, viešbučiai ir restoranai, žemės ūkis ir miškininkystė bei namų ūkiai.

Finansinė būklė. Apklausoje dalyvavę bankai pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinę būklę vertino šiek tiek geriau negu ankstesnės apklausos metu. Geriausiai iš visų veiklos rūšių, kaip ir praėjusių apklausų metu, buvo vertinamas žemės ūkis ir miškininkystė. Atsargiausiai buvo vertinama nekilnojamojo turto ir statybos veiklos bei viešbučių ir restoranų padėtis (žr. 5 pav.). Pažymėtina, kad šios apklausos metu, palyginti su ankstesne apklausa, palankiau vertinta apdirbamosios pramonės, prekybos ir transporto įmonių finansinė būklė. Pažymėtina, kad transporto sektorius šiuo metu vertinamas palankiai, nors krizės įkarštyje buvo vertinamas labai blogai.

5 pav. Įvairių ekonominės veiklos rūšių įmonių ir namų ūkių finansinės būklės vertinimas

Atsakiusių bankų dalis, procentais

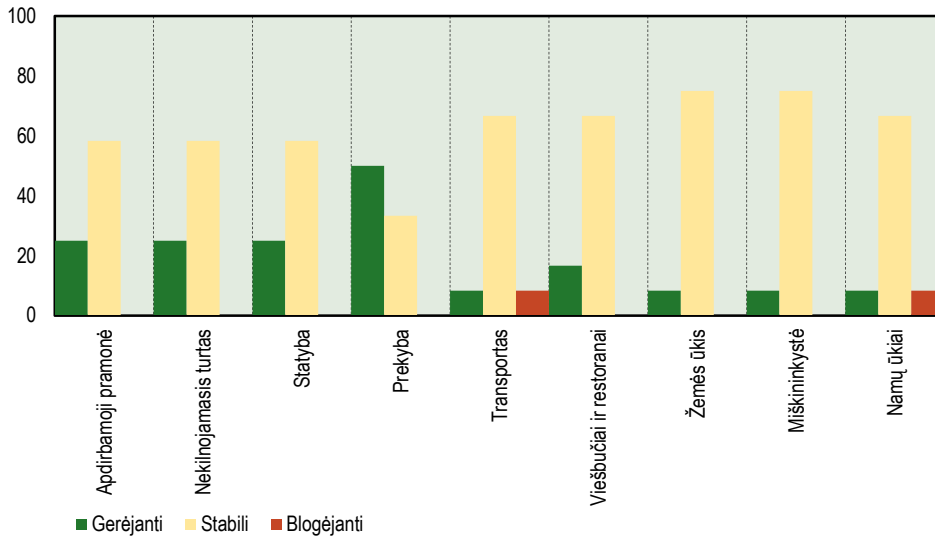
Šaltinis: Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų, 2011 m. spalio mėn.

Finansinės būklės perspektyvos. Šios apklausos metu bankai prognozuoja, kad visų pagrindinių ekonominės veiklos rūšių įmonių finansinė padėtis per ateinantį pusmetį gerės arba nesikeis. Kelių bankų nuomonės išsiskyrė tik dėl transporto sektoriaus ir namų ūkių finansinės būklės perspektyvos vertinimo (buvo teigiančių, kad šių sektorių finansinė būklė tiek gerės, tiek blogės). Pastebėtina, kad palankiausiai vertinamos prekybos bei šiuo metu blogiausios būklės esančios nekilnojamojo turto, statybos ir apdirbamosios pramonės įmonių ateities perspektyvos (žr. 6 pav.). Toks optimistiškas probleminių sektorių ateities vertinimas stebimas jau antrą ketvirtį iš eilės.

6 pav. Įmonių ir namų ūkių finansinės būklės perspektyvos vertinimas

Atsakiusių bankų dalis, procentais

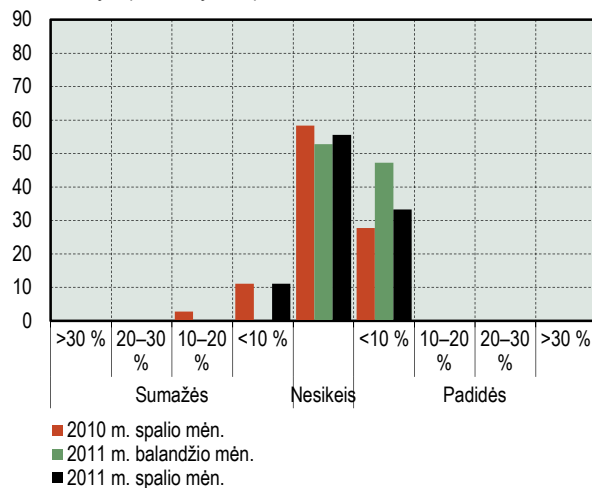
Šaltinis: Bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų, 2011 m. spalio mėn.

Šalies nekilnojamojo turto rinkos perspektyvos

Lūkesčiai dėl nekilnojamojo turto kainų pokyčių. Šiek tiek daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių bankų (56 %) prognozuoja, kad per ateinančius 12 mėn. nekilnojamojo turto kainos reikšmingai nesikeis, nors nemaža dalis bankų (33 %) nurodė, kad kaina pakils iki 10 proc. (žr. 7 pav.). Palyginti su 2011 m. balandžio mėn. apklausos rezultatais, bankai šiek tiek pesimistiškiau vertina nekilnojamojo turto rinkos perspektyvas. Daugiau kaip pusė bankų (58 %) mano, kad sąstingis Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje turėtų baigtis iki 2012 m. pabaigos. Palyginti su praėjusios apklausos rezultatais, reikšmingai padaugėjo respondentų, besitikinčių sąstingio pabaigos 2012 m. ar 2012 m. pabaigoje, o ne 2011 m. Beje, tarp respondentų atsirado manančių, kad sąstingis Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje jau baigėsi (žr. 8 pav.).

7 pav. Nekilnojamojo turto kainos pokyčių per būsimus 12 mėn. lūkesčiai

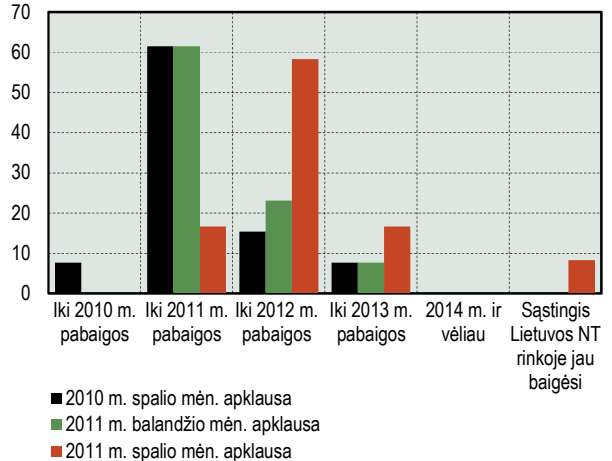
Atsakiusių respondentų dalis, procentais

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų.

8 pav. Sąstingio Lietuvos nekilnojamojo turto rinkoje trukmės lūkesčiai

Atsakiusių respondentų dalis, procentais

Šaltiniai: Lietuvos banko atliktos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų. Pastaba: NT – nekilnojamoji turty.

Kreditavimo sąlygos ir paskolų portfelio raida

Paskolų suteikimas. Dauguma atsakymus pateikusių bankų nurodė, kad praėjusį pusmetį jie atsargiausiai kreditavo nekilnojamojo turto, statybos bei viešbučių ir restoranų ekonomines veiklas. Kaip pagrindinę tokio atsargumo priežastį, daugelis bankų nurodė neapibrėžtas minėtų ekonominių veiklų perspektyvas ir įmonių pateiktų projektų perspektyvumą. Kitoms ekonominėms veikloms, kaip ir ankstesnių apklausų metu, bankai teigė iš esmės netaikę jokių papildomų finansavimo apribojimų. Jie nurodė, kad 2011 m., suteikiant paskolą būstui įsigyti vidutinės rizikos klientui, buvo taikomas maksimalus 70–75 proc. kredito dydžio ir įkeisto turto vertės santykis, atitinkantis geros praktikos bankų rizikos vertinimą. Ši rodiklio reikšmė turėtų būti taikoma iki 2011 m. pabaigos. Bankai, vertindami 2012 m. planuojamą taikyti kredito dydžio ir įkeisto turto vertės santykį, neperžengė Lietuvos banko Atsakingojo skolinimo nuostatuose įtvirtintos ribos ir planuoja taikyti 70–80 proc. atitinkantį maksimalų kredito dydžio ir įkeisto turto vertės santykį.

Paskolų portfelio ir indėlių pokytis 2012 ir 2013 m. Apibendrinant apklausos rezultatus, pažymėtina, kad bendroji suteiktų paskolų portfelio vertė 2012 m. turėtų padidėti 1–5 proc. Visi apklausoje dalyvavę bankai nurodė, kad tiek 2012 m. pabaigoje, tiek 2013 m. pabaigoje jų suteiktų paskolų portfelis bus didesnis negu atitinkamų metų pradžioje. Bankų teigimu, didžiausią įtaką portfelio augimui turėtų daryti aktyvesnis įmonių kreditavimas. Vertindami 2012 ir 2013 m. indėlių kaitą, didžioji dauguma respondentų (92 %) tikisi, kad jų suma kitais metais padidės 1–6 proc. Tai daugiausia turėtų nulėmti vėlgi padidėję privačių įmonių ir namų ūkių indėliai. Bankai tikisi, kad valdžios institucijų indėliai bankų sistemoje 2012 m. turės gana reikšmingą įtaką visų indėlių augimui, tačiau 2013 m. ši įtaka turėtų sumenkėti.

III. Nefinansinių įmonių apklausa dėl veiklos finansavimo

III. 1. Apklausos rezultatų apibendrinimas

Plėtra ir skolinimosi paklausa. Remiantis apklausos duomenimis, per pusmetį verslas finansavimo struktūros beveik nepakeitė ir didžiąją savo finansinių poreikių dalį tenkina iš vidaus finansavimo šaltinių (92,7 proc.). Ateityje verslo finansavimo struktūra daug keistis neturėtų, nors 2011 m. antrąjį pusmetį nefinansinės įmonės sieks daugiau pritraukti išorės finansavimo šaltinių, tarp kurių populiariausios bus kredito įstaigų teikiamos paskolos ir lizingas. Minėtu laikotarpiu optimistiškai planuoja savo veiklą ir yra numačiusios verslo plėtrą 28,2 proc. visų apklaustų įmonių, t. y. šiek tiek daugiau negu prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos metu. Penktadalį verslo plėtos nefinansinės įmonės yra numačiusios finansuoti skolintomis lėšomis, todėl kredito įstaigų teikiamų paslaugų paklausa turėtų truputį ūgtelti, o paskolintas lėšas nefinansinės įmonės daugiausiai naudos įrenginiams, mašinoms, medžiagoms ir žaliavoms įsigyti.

Prašymų suteikti paskolas tenkinimas. Per pusmetį įmonių, kurios nurodė, kad nesinaudojo kredito įstaigų teikiamomis paslaugomis, t. y. nesiskolino piniginių išteklių savo veiklos reikmėms, dalis iš esmės nepakito ir sudarė beveik tris ketvirtadalius apklausoje dalyvavusių respondentų. Beveik pusės visų įmonių, 2011 m. pirmąjį pusmetį besikreipusių į kredito įstaigas pasiskolinti lėšų ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas, jie buvo visiškai patenkinti, o 15,6 proc. įmonių, t. y. ketvirtadaliu mažiau negu analogiškos apklausos balandžio mėn. metu, prašymai buvo atmesti. Dauguma apklaustų įmonių sumažėjusius finansavimo šaltinius vertina kaip mažą sunkumą, o kur kas didesnę susirūpinimą ateityje joms kels padidėjusi mokesčių našta ar išaugusios gamybos sąnaudos. Taip pat, remiantis apklaustų nefinansinių įmonių nuomone, kredito įstaigos prašymus atmetė labiau dėl objektyvių priežasčių: prasta įmonės finansinės būklė ar dideli jau turimi įsipareigojimai.

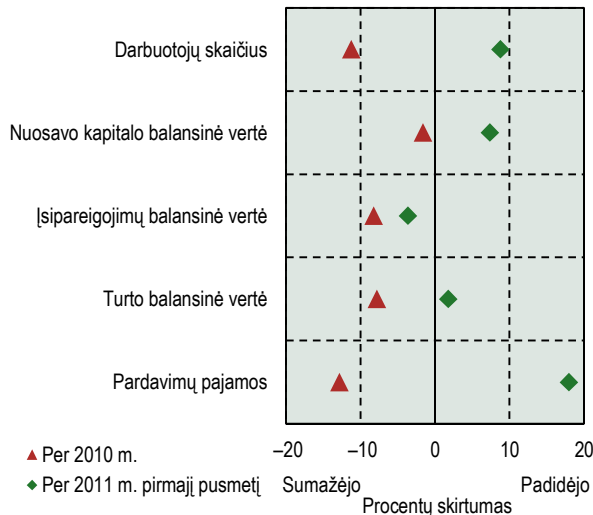
Skolinimosi sąlygų pokyčiai. Pasak apklausoje dalyvavusių nefinansinių įmonių, 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. antruoju pusmečiu, naujo skolinimosi galimybės suprastėjo, o paskolų standartai tapo šiek tiek griežtesni. Tam įtaką darė sugriežtėję reikalavimai, taikomi įkeičiamam nekilnojamajam turtui, tačiau verslo skolinimosi iš kredito įstaigų kaina nukrito.

III.2. Nefinansinių įmonių demografinės savybės ir verslo tendencijos

Vertinant pagal darbuotojų skaičių, didžiausią apklausoje dalyvavusių respondentų dalį sudaro smulkaus ir vidutinio verslo (iki 250 darbuotojų) įmonės, kurių vidutinis veiklos laikotarpis apklausos metu buvo 10 metų. 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. atitinkamu laikotarpiu, pagrindiniai apklaustų nefinansinių įmonių finansiniai rodikliai pagerėjo (itin pardavimų pajamos), daugiau įmonių padidino darbuotojų skaičių, mažiau – jį sumažino. Minėtu laikotarpiu pelną gavusių įmonių dalis padidėjo beveik ketvirtadaliu, o geresnius veiklos rezultatus gavo labiau į eksportą orientuotų ekonominių veiklų įmonės (remiantis apklausos duomenimis, per 2011 m. pirmąjį pusmetį įmonės pardavimų užsienio rinkoms dalį padidino nuo 12,4 iki 14,0 %). Atsigaunant ekonomikai ir gerėjant nefinansinių įmonių veiklos rodikliams, didesnei jų daliai sunkumai (žr. 10 pav.) turėjo mažesnę įtaką, palyginti su tomis, kurioms jie darė didelę įtaką, nors klientų trūkumas ir padidėjusi mokesčių našta tebėra opi problema verslui. Mažiausiai įmonių veiklą 2011 m. pirmąjį pusmetį trikdė sumažėję finansavimo šaltiniai, esami teisiniai (administraciniai) reikalavimai ir tinkamo personalo stygius. Apklausoje dalyvavusios įmonės tikisi, kad 2011 m. antrąjį pusmetį padidėsiančios mokesčių našta ir gamybos sąnaudos bei tinkamo personalo stygius bus didžiausi sunkumai, su kuriais susidurs nefinansinės įmonės. Klientų trūkumo, verslo partnerių įsiskolinimo ar sumažėjusių finansavimo šaltinių keliami grėsmė įmonės veiklai ir jos finansiniams rezultatams sumažės (žr. 10 pav.).

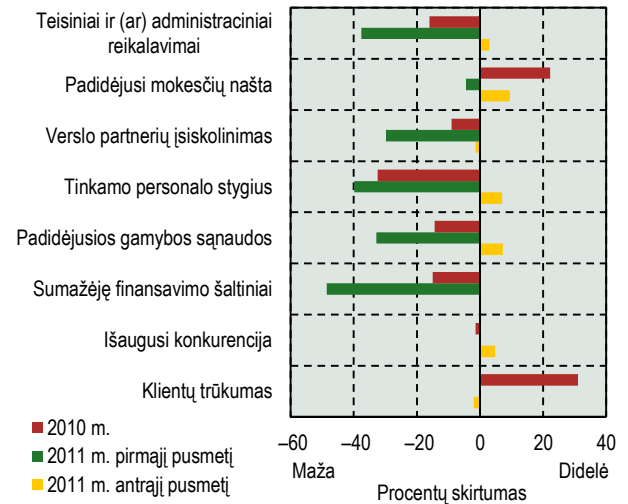

9 pav. Nefinansinių įmonių pagrindinių finansinių rodiklių ir darbuotojų skaičiaus kaita 2010 m. ir 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus.

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

10 pav. Sunkumų reikšmė, su kuriais susidūrė nefinansinės įmonės 2010 m. bei 2011 m. pirmąjį pusmetį ir tikėtina jų kaita 2011 m. antrąjį pusmetį

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, padidėjusias pardavimo pajamas fiksavo didesnė dalis apklausoje dalyvavusių įmonių, palyginti su tomis, kurios nurodė, kad pajamos sumažėjo. Minėtu laikotarpiu mažiausiai pardavimo pajamos didėjo prekyboje, o daugiausiai – pramonėje. Tai galima sieti su sparčiau užsienio negu vietinėje rinkoje atsigauančia paklausa, nes, remiantis apklausos duomenimis, 18,9 proc. pramonės įmonių, t. y. daugiausia, palyginti su kitomis ekonominės veiklomis, pardavimo pajamų gaunama iš eksporto. Skirtingų ekonominių veiklų įmonės darbuotojų skaičių didino nevienodai: prekybos įmonės mažiausiai padidino darbuotojų skaičių, o daugiausiai tai padarė statybos įmonės. Remiantis apklausos duomenimis, didžiausia dalis pelną gavusių įmonių buvo prekybos veikloje, o didžiausia nuostolius patyrusių įmonių dalis buvo statybos veikloje.

Atsigaunant ekonomikai ir stiprėjant verslo finansinei padėčiai, visų apklausoje dalyvavusių ekonominių veiklų įmonės 2 lentelėje nurodytus sunkumus, jų svarbą veiklai 2011 m. pirmąjį pusmetį vertino labiau kaip mažą. Tačiau sunkumai, su kuriais susidūrė atskirų ekonominių veiklų įmonės 2011 m. pirmąjį pusmetį ir kurie darys svarią įtaką jų veiklai bei finansiniams rezultatams 2011 m. antrąjį pusmetį, nesutapo.

2 lentelė. Sunkumų, su kuriais susidūrė apklausoje dalyvavusios nefinansinės įmonės savo veikloje, svarba 2011 m. pirmąjį pusmetį ir tikėtina kaita 2011 m. antrąjį pusmetį.

(skliaustuose nurodyta tikėtina kaita 2011 m. antrąjį pusmetį)

Sunkumai	Pramonė	Statyba	Prekyba	Paslaugos	Iš viso
Klientų trūkumas	-20,0 (-11,6)	-7,0 (1,9)	3,8 (-3,9)	0,0 (-0,7)	-1,4 (-2,0)
Išaugusi konkurencija	-40,0 (0,0)	-27,9 (4,9)	-16,0 (3,1)	-25,7 (6,6)	-24,4 (4,8)
Sumažėję finansavimo šaltiniai	-28,9 (2,4)	-31,0 (0,0)	-51,5 (0,0)	-54,9 (-0,4)	-48,6 (0,0)
Padidėjusios gamybos sąnaudos	-6,7 (15,6)	-30,2 (0,0)	-40,2 (9,2)	-34,4 (6,2)	-32,8 (7,2)
Tinkamo personalo stygius	-53,3 (6,8)	-11,6 (9,8)	-51,1 (0,0)	-37,2 (10,2)	-39,8 (7,0)
Verslo partnerių įsiskolinimas	-25,0 (-4,5)	-9,3 (-9,5)	-28,0 (5,4)	-35,0 (-2,9)	-29,8 (-1,4)
Padidėjusi mokesčių našta	-4,5 (9,5)	14,0 (7,5)	-15,9 (8,5)	-1,8 (10,7)	-4,4 (9,4)
Teisiniai (administraciniai) reikalavimai	-43,2 (6,8)	-55,8 (-5,1)	-41,4 (0,8)	-34,1 (4,9)	-37,6 (3,0)

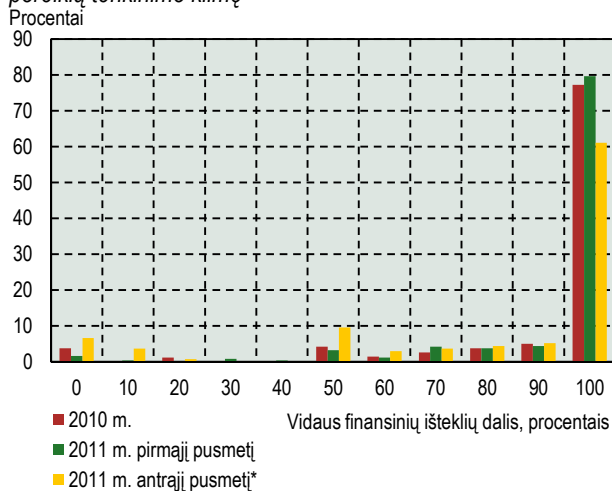
Pastaba: lentelėje pateikti skaičiai rodo įmonių, kurios nurodė, kad sunkumo reikšmė yra didelė (ateityje padidės), dalies procentais, ir įmonių, kurios nurodė, kad sunkumo reikšmė yra maža (ateityje mažės), dalies (procentais) skirtumą, išreikštą procentiniais punktais. Teigiamas skaičius rodo, kad didesnė dalis įmonių sunkumo reikšmę vertina kaip didelę (ateityje reikšmė padidės), o neigiamas skaičius – kad didesnė dalis įmonių sunkumo reikšmę vertina kaip mažą (ateityje reikšmė sumažės).

III. 3. Nefinansinių įmonių veiklos finansavimas ir jo šaltiniai

Palyginti su 2011 m. balandžio mėn. nefinansinių įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo rezultatais, įmonių, kurios visus verslo finansinius poreikius tenkina vien tik iš vidaus finansavimo šaltinių, dalis truputį padidėjo ir sudarė beveik keturis penktadalius apklausoje dalyvavusių respondentų. Vien iš išorės finansavimo šaltinių 2011 m. pirmąjį pusmetį verslo poreikius tenkino 1,6 proc. apklaustų nefinansinių įmonių, t. y. perpus mažiau negu balandžio mėn. atliktos analogiškos apklausos metu. Remiantis apklausos duomenimis, 7,3 proc. verslo finansavimo poreikių 2011 m. pirmąjį pusmetį buvo tenkinama pasinaudojant išorės finansavimo šaltiniais, iš kurių populiariausi buvo lizingas, išperkamoji nuoma, faktoringas (naudojosi 20,6 % apklaustų įmonių), bankų paskolos (18,0 %), sąskaitos pereinimo ir kredito linijos (13,0 %). Ateityje (2011 m. antrąjį pusmetį) įmonių, ketinančių keisti veiklos finansavimo šaltinius, dalis padidės, palyginti su prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos rezultatais, tačiau ir toliau bus sąlyginai nedidelė (38 iš 500 apklaustų įmonių). Daugiausia įmonės didins vidaus finansinių išteklių naudojimą ir plės kredito įstaigų teikiamų skolinimo paslaugų naudojimą (bankų paskolas, lizingą, išperkamąsios nuomos, faktoringo paslaugas) ir pradės įsisavinti Europos Sąjungos fondus. 2011 m. antrąjį pusmetį optimistiškai planuoja savo veiklą ir yra numačiusios verslo plėtrą 28,2 proc. apklaustų įmonių, t. y. truputį daugiau negu prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos metu, o penktadalį minėtos verslo plėtros nefinansinės įmonės sieks finansuoti skolinimais.

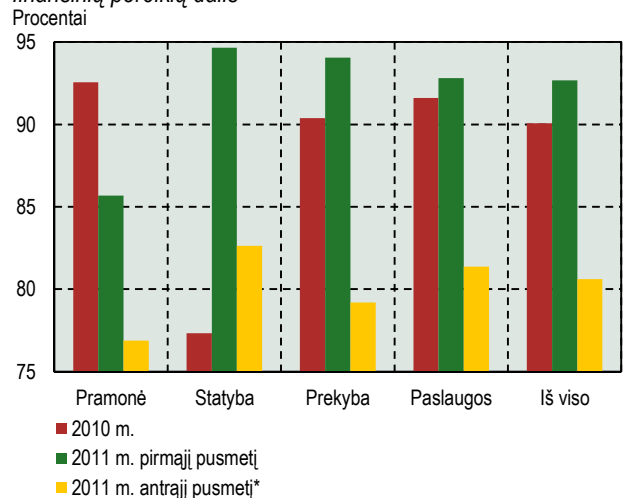
11 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal verslo finansinių poreikių tenkinimo kilmę

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Verslo plėtrą planuojančios įmonės.

12 pav. Vidaus finansiniais išteklių tenkinama verslo finansinių poreikių dalis

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Verslo plėtrą planuojančios įmonės.

Remiantis apklausos duomenimis, 2011 m. pirmąjį pusmetį didžiausia verslo finansinių poreikių dalis, tenkinama iš išorės finansavimo šaltinių, buvo pramonės įmonėse (14,3 %), o kitų ekonominių veiklų įmonės daugiau kaip 90 proc. verslo finansinių poreikių tenkino pasinaudodamos vidaus šaltiniais. Tarp visų apklaustų įmonių populiariausi išorės veiklos finansavimo šaltiniai buvo lizingas, išperkamoji nuoma, faktoringas, bankų paskolos, o pramonės ir prekybos įmonės iš kitų ekonominių veiklų įmonių išsiskyrė palyginti aktyviu Europos Sąjungos fondų įsisavinimu. 2011 m. antrąjį pusmetį veiklos finansavimo šaltinius labiausiai bus linkusios keisti pramonės įmonės, kurios pradės skolintis iš bankų, lizingo bendrovių, įsisavins Europos Sąjungos lėšas. Optimistiškiausiai ateities planus vertina apklausoje dalyvavusios statybos įmonės, o verslo plėtrą mažiausiai yra linkusios planuoti prekybos įmonės. Palyginti su prieš pusmečiu atliktos analogiškos apklausos rezultatais, pramonės ir prekybos įmonės atsargiau vertino verslo plėtrą, o statybos ir paslaugų įmonės buvo nusiteikusios optimistiškiau. Beveik ketvirtadalį 2011 m.

antrąjį pusmetį planuojamos verslo plėtros pramonės ekonominės veiklos įmonės finansuos skolintomis lėšomis, o kitų ekonominių veiklų įmonės skolintomis lėšomis finansuos apie penktadalį verslo plėtros.

III. 4. Skolinimosi iš kredito įstaigų vertinimas

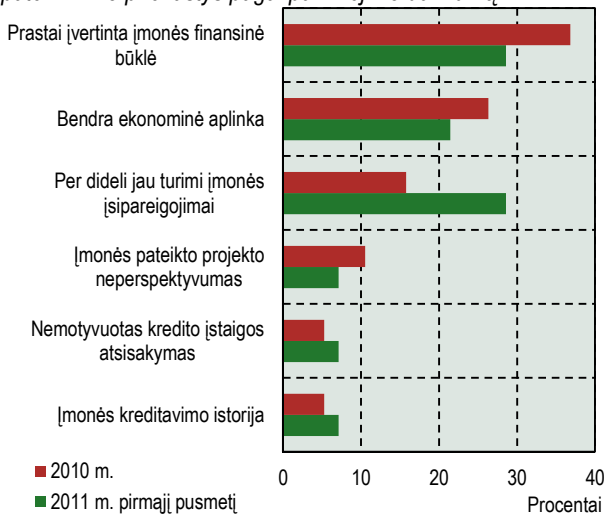
2011 m. pirmąjį pusmetį įmonių, nurodžiusių, kad nebendradarbiavo su kredito įstaigomis, neketino naudotis ir nesinaudojo jų teikiamomis paslaugomis, dalis beveik nepasikeitė, palyginti su 2010 m., ir sudarė 71,4 proc. (2010 m. – 71,2 %). Populiariausios kredito įstaigų teikiamos paslaugos, kuriomis naudojosi apklaustos nefinansinės įmonės, 2011 m. pirmąjį pusmetį buvo trumpalaikės ir ilgalaikės investicinės paskolos bei lizingas. Minėto laikotarpio pabaigoje du trečdaliai turimų įsipareigojimų kredito įstaigoms buvo užtikrinti turto įkeitimu ar garantijomis, o už paskutinius prisiimtus finansinius įsipareigojimus nefinansinės įmonės mokėjo 5,7 proc. vidutines metines palūkanas, t. y. 0,5 proc. p. mažiau negu 2010 m. pabaigoje.

2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. antruoju pusmečiu, beveik dviejų trečdalių nefinansinių įmonių, turėjusių finansinių įsipareigojimų kredito įstaigoms, skolinimosi poreikis nepakito. Viena vertus, verslui skolinimasis iš kredito įstaigų tampa patrauklesnis: minėtu laikotarpiu mažiau nefinansinių įmonių neturėjo poreikio skolintis arba jį mažino, palyginti su 2010 m. Kita vertus, tik nedidelė dalis įmonių (mažiau negu ketvirtadalis), turinčių finansinių įsipareigojimų, kreipėsi į kredito įstaigas pasiskolinti lėšų ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas. Apklausoje dalyvavusių 14 nefinansinių įmonių, kurios kreipėsi į kredito įstaigą pasiskolinti lėšų ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas, prašymai buvo patenkinti ir paskolinta visa nurodyta suma, o 5 iš jų prašymai buvo atmesti. Palyginti su prieš pusmetį atlikta analogiška apklausa, sumažėjo atmestų nefinansinių įmonių prašymų paskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas dalis. Priežastys, dėl kurių buvo nevisiškai tenkinami ar atmesti prašymai, iš esmės nepasikeitė (prastai įvertinta įmonės finansinė būklė, per dideli jau turimi įmonės įsipareigojimai, bendra ekonominė aplinka). Tos įmonės, kurios kreipėsi į kredito įstaigas siekdamas pasiskolinti lėšų ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas, nurodė, kad 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. antruoju pusmečiu, naujo skolinimosi galimybės suprastėjo, o teikiamų paskolų standartai tapo griežtesni. Pasiskolinti ar pakeisti esamų įsipareigojimų sutarties sąlygas tapo sunkiau dėl padidėjusių reikalavimų įkeičiamam turtui, o skolinimąsi patrauklesnį darė sumažėjusios palūkanų normos.

2011 m. antrąjį pusmetį daugiau nefinansinių įmonių turės poreikį skolintis iš kredito įstaigų. Tai nurodė 38,6 proc. apklausoje dalyvavusių įmonių, t. y. 6,0 proc. p. daugiau negu prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos metu. Skolintas lėšas nefinansinės įmonės daugiausia naudos įrenginiams, mašinoms, transporto priemonėms remontuoti ar įsigyti, taip pat žaliavoms ar medžiagoms įsigyti.

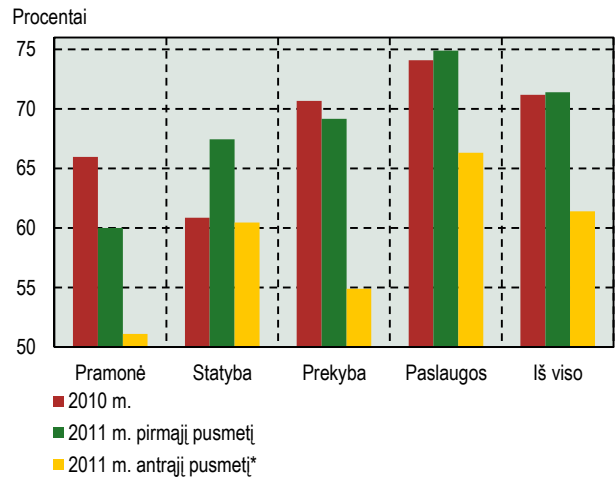

13 pav. Prašymų paskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas netenkinimo ar nevisiško patenkinimo priežastys pagal paminėjimo dažnumą

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

14 pav. Nefinansinių įmonių naudojimas kredito įstaigų teikiamomis paslaugomis

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Nebendradarbiaus, neketins naudotis ir nesinaudos.

2011 m. pirmąjį pusmetį aktyviausiai su kredito įstaigomis bendradarbiavo ir skolinosi finansinius išteklius savo veiklos reikmėms pramonės ir prekybos įmonės, o pasyviausiai tai darė statybos ir paslaugų įmonės. Populiariausia kredito įstaigų teikta paslauga tarp pramonės įmonių buvo ilgalaikės investicinės paskolos, o kitos apklausoje dalyvavusios ekonominių veiklų įmonės daugiausia naudojo lizingo paslaugomis. Didžiausia nefinansinių įmonių įsipareigojimų kredito įstaigoms dalis, palyginti su visais balansiniais įsipareigojimais, t. y. finansinis svertas, 2011 m. pirmojo pusmečio pabaigoje buvo pramonės įmonėse, o mažiausia – prekyboje. Truputį brangiau už vidutinę palūkanų normą skolinosi pramonės ir paslaugų, o pigiau – statybos ir prekybos įmonės. Per 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m., vidutinė palūkanų norma mažėjo visų apklausoje dalyvavusių ekonominių veiklų įmonėms, išskyrus statybos įmonėms.

Palyginti su prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos rezultatais, nefinansinių įmonių skolinimosi poreikis padidėjo. 2011 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2010 m. antruoju pusmečiu, ketvirtadalis įmonių, bendradarbiavusių su kredito įstaigomis, nurodė, kad skolinimosi poreikis padidėjo (palyginti su prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos metu gautais rezultatais, tokių įmonių buvo penktadalis), o poreikio skolintis nebuvo arba jis buvo mažesnis ketvirtadalio įmonių (atitinkamai ankstesnės apklausos metu tokių įmonių buvo trečdalis). Daugiausia skolinimosi poreikis pašoko statybos ir pramonės įmonėse, o prekybos ir paslaugų įmonėse jis keitėsi nedaug. Aktyviausiai į kredito įstaigas su prašymais pasiskolinti ir (ar) pakeisti esamų įsipareigojimų sutarčių sąlygas kreipėsi pramonės įmonės (pasyviausiai – paslaugų įmonės), kurių prašymų ir buvo daugiausia patenkinta (daugiausia nevisiškai patenkintų ar atmetusių prašymų sulaukė prekybos įmonės, o dažniausia to priežastis – prastai įvertinta įmonės finansinė būklė). Naujo skolinimosi galimybes ir teikiamų paskolų standartus optimistiškiausiai vertino prekybos įmonės, o pramonės ir paslaugų įmonėms jos atrodė suprastėjusios.

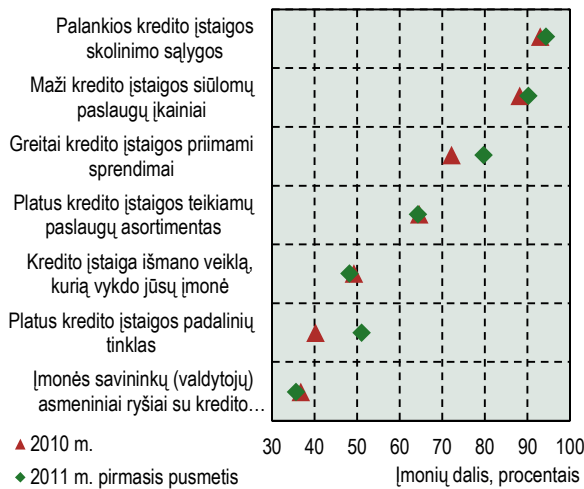
III.5. Įmonės ir kreditoriaus santykiai

Kaip ir prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos metu, nefinansinės įmonės su kreditoriais siekia palaikyti ilgalaikius santykius. Kredito įstaigos pasirinkimą lemiantys veiksniai tebėra tokie patys kaip ir prieš pusmetį atliktos analogiškos apklausos

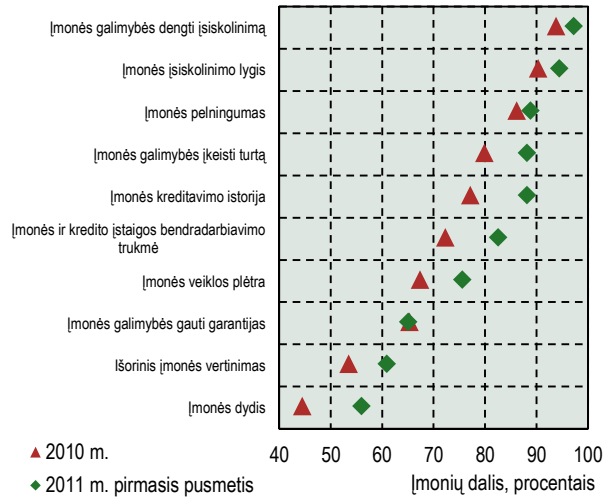
rezultatai: svarbiausia įmonėms buvo kredito įstaigos skolinimo sąlygų palankumas, maži paslaugų įkainiai ir greitas sprendimų priėmimas, o įmonės savininkų (valdytojų) asmeniniai ryšiai su kredito įstaiga buvo mažiausiai svarbūs. Apklaustų nefinansinių įmonių vertinimu, kredito įstaigai priimant sprendimą skolinti, svarbiausia yra įmonės galimybės dengti įsiskolinimą, jau turimų įsiskolinimų lygis ir, o tai nebuvo labai akcentuota ankstesnės analogiškos apklausos metu, kreditavimo istorija. Kaip mažiausiai svarbų veiksnį įmonės įvardijo jų užimamos rinkos dalį.

15 pav. Įmonių, kurioms pateikti veiksniai yra svarbūs ir labai svarbūs pasirenkant kredito įstaigą, dalis.

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko skaičiavimai.

16 pav. Įmonių dalis, kurių nuomone kredito įstaigoms pateikti veiksniai yra svarbūs ir labai svarbūs priimant sprendimą skolinti

Šaltiniai: Lietuvos banko užsakymu atlikta nefinansinių įmonių veiklos finansavimo apklausa ir Lietuvos banko apskaičiavimai.

Veiksniai, kuriais vadovaudamasi nefinansinės įmonės priima sprendimus dėl bendradarbiavimo su kredito įstaigomis, ir veiksniai, kurie, pasak atskirų ekonominių veiklų įmonių, yra svarbūs kredito įstaigai priimant sprendimą skolinti, iš esmės yra vienodi tarp skirtingą ekonominę veiklą vykdančių įmonių.